

ВПЛИВ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ НА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

SERVICE TRAINING INFLUENCE ON THE COMPETENCE OF THE PERSONNEL OF PENAL INSTITUTIONS OF THE STATE CRIMINAL AND EXECUTIVE SERVICE OF UKRAINE

Залуговська Г.П., старший викладач кафедри підвищення кваліфікації персоналу органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України

Інститут підвищення кваліфікації персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України Академії Державної пенітенціарної служби

Ткаченко О.Г., к.ю.н., начальник кафедри підвищення кваліфікації персоналу органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України

Інститут підвищення кваліфікації персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України Академії Державної пенітенціарної служби

Статтю присвячено дослідженню порядку здійснення службової підготовки в органах, установах та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України, а також впливу системи службової підготовки на спеціальні знання, уміння та навички осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України. У статті особливу увагу приділено дослідженню правового регулювання службової дисципліни в органах, установах, слідчих ізоляторах та закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Державній кримінально-виконавчій службі України.

Охарактеризовано встановлену систему вимог, що висуваються до кандидатів на службу в органах, установах та слідчих ізоляторах та закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання Державної кримінально-виконавчої служби України.

Здійснено компаративістський аналіз поглядів науковців щодо визначення поняття «професійна компетентність», а також нормативно-правових актів, що закріплюють поняття «професійна компетентність» та «службова підготовка».

У статті проаналізовано процес організації та проведення навчальних занять у межах службової підготовки, а також особливості її здійснення для осіб, прийнятих вперше на службу, та тих, хто був звільнений зі служби в правоохоронних органах України, та прийнятий на службу до Державної кримінально-виконавчої служби України.

Автором порівнюється вплив системи службової підготовки на осіб, які є новоприйнятими, та вперше вступили на службу до органів, установ, слідчих ізоляторів та закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання Державної кримінально-виконавчої служби України та осіб, які мають досвід проходження служби в правоохоронних органах України.

Досліджено структуру системи службової підготовки осіб рядового і начальницького складу установ виконання покарань, слідчих ізоляторів та вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання Державної кримінально-виконавчої служби України, а також зміст навчальних дисциплін, що входять до системи службової підготовки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України та їх вплив на професійну компетентність осіб рядового і начальницького складу пенітенціарної системи України.

Ключові слова: особи рядового і начальницького складу, пенітенціарна система, професійна компетентність, підготовка осіб рядового і начальницького складу, навчальна дисципліна.

The article is devoted to studying the procedure for conducting official training in bodies, institutions and remand prisons of the State Criminal and Executive Service of Ukraine, as well as the impact of the system of service training on special knowledge, skills and abilities of the rank and senior staff of the State Criminal and Executive Service of Ukraine. Special attention in the article is paid to studying of the legal regulation of official discipline in bodies, institutions, detention centers and higher educational institutions with specific training conditions in the State Criminal and Executive Service of Ukraine.

The system of requirements for candidates for service in bodies, institutions and remand detention facilities and institutions of higher educational institutions with specific training conditions of the State Criminal and Executive Service of Ukraine was characterized.

Comparative analysis of the views of scholars regarding the definition of the concept of "professional competence" was carried out, as well as legal acts establishing the concepts of "professional competence" and "service training".

The process of organizing and conducting training classes within the scope of service training, as well as the specifics of its implementation for persons which were hired for the first time, and those ones which were dismissed from service in the law enforcement agencies of Ukraine and accepted into the service of the State Criminal and Executive Service of Ukraine were analyzed in the article.

The author compares the impact of the service training system on persons who are newly recruited and have entered the service for the first time in bodies, institutions, pretrial detention centers and higher educational institutions with specific training conditions of the State Criminal and Executive Service of Ukraine and persons who has experience of serving in law enforcement agencies of Ukraine.

The structure of the system of official training of the the rank and senior staff of penal institutions, pretrial detention centers and higher educational institutions with specific training conditions of the State Criminal and Executive Service of Ukraine, as well as the essence of academic disciplines included in the system of official training of the personnel of the State Criminal and Executive Service of Ukraine, was studied and their influence on the professional competence of the rank and senior staff of the penitentiary system of Ukraine.

Key words: rank and senior staff, penitentiary system, professional competence, rank and senior staff's training, academic discipline.

Постановка проблеми. Чинним законодавством України, що регулює порядок і умови проходження державної служби особливого характеру в Державній кримінально-виконавчій службі України (далі – ДКВС України), встановлено низку вимог до кандидатів на службу, які спрямовані на забезпечення якісного добору персоналу пенітенціарної системи України. Окрім добору якості

підготовленості пенітенціарного персоналу в Україні до виконання ним своїх завдань досягається шляхом безперервного підвищення професійного рівня та професійної компетентності персоналом ДКВС України.

Одним із механізмів, створених державою з метою підвищення професійного рівня та професійної компетентності осіб рядового і начальницького складу органів,

установ, слідчих ізоляторів та навчальних закладів зі специфічними умовами навчання ДКВС України, є службова підготовка, яка забезпечує безперервне навчання осіб рядового і начальницького ДКВС України.

Однак, необхідно зазначити, що нині пенітенціарна система України перебуває у стані очікування реалізації чергового етапу реформування, метою якого є поліпшення умов відбування кримінальних покарань в Україні, оновлення інституту державної служби особливого характеру в пенітенціарній системі України, а також удосконалення порядку та умов проходження служби в ній. Разом з тим, актуальність пошуку шляхів удосконалення підготовки пенітенціарного персоналу ДКВС України та їх реалізації не викликає сумнівів, для чого є важливим виявити вплив системи службової підготовки на професійну компетентність персоналу ДКВС України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти професійної компетентності досліджували О. Грисюк та А. Званчук. Предметом наукового інтересу О. Андрощука та І. Жукевич є професійна компетентність працівників правоохоронних органів України. Науковець В. Аніщенко досліджувала засади ступеневої професійної підготовки офіцерів ДКВС України. Проте, незважаючи на значний науковий доробок зазначених авторів, який пов'язаний з професійною компетентністю пенітенціарного персоналу України, все ж таки вітчизняній юридичній науковій думці бракує досліджень значення системи службової підготовки для професійної компетентності осіб рядового і начальницького складу органів, установ, слідчих ізоляторів та навчальних закладів зі специфічними умовами навчання ДКВС України, що актуалізує розгляд даного питання.

Мета статті. Метою статті є дослідження впливу системи службової підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України органів, установ та слідчих ізоляторів ДКВС України на рівень професійної компетентності пенітенціарного персоналу в Україні.

Вклад основного матеріалу. Слід зазначити, рівень професійної компетентності персоналу ДКВС України є предметом уваги науковців та представників державної влади під час визначення подальших напрямів реформування пенітенціарної системи України, так як якість підготовленості персоналу ДКВС України безпосередньо впливає на авторитет нашої держави перед українським та світовим суспільством.

Нині професійна компетентність розглядається сучасною наукою як професійна підготовка і здатність суб'єкта праці до виконання завдань й обов'язків, як міра й основний критерій його відповідності вимогам професійної діяльності [1], а також як складова професіоналізму людини. Разом з тим професійну компетентність також розглядають як інтегроване поняття, що становить собою властивість людини систематично, ефективно і надійно виконувати складну діяльність у різноманітних умовах [2].

Також компетентність тлумачать як поняття, яке включає в себе зону повноважень, знання і досвід у певній сфері діяльності [3].

У Законі України «Про освіту» компетентність закріплена як динамічне поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, а також інших особистих якостей, які визначають здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну або подальшу навчальну діяльність [4].

Згідно з Положенням про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2019 року № 106, професійна компетентність характеризується як здатність учасника професійного навчання, в межах повноважень, визна-

ченою займаною посадою, використовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості з метою якісного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку [5].

Професійна компетентність працівника правоохоронного органу розглядається по іншому, як інтегроване особистісне утворення, до складу якого входять теоретичні знання та досвід, практичні уміння, а також особистісні якості. Що у своїй сукупності забезпечує готовність особи до ефективного виконання своїх завдань, зокрема здійснення правоохоронної діяльності [6].

Зазначимо, науковий діяч В. Аніщенко досліджувала особливості професіоналізму персоналу пенітенціарної системи України, та зазначає, що професійна компетентність офіцера ДКВС України – це динамічна комбінація набутих у закладі освіти професійних знань, умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, професійно-важливих властивостей, мотивів, професійної спрямованості особистості та досвіду, що визначає здатність виконувати завдання щодо здійснення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань у межах визначених за посадою повноважень, встановлених завдань та обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку [7, с. 264].

Також професійна компетентність персоналу ДКВС України розглядається як підсумок освіти, який визначає здатність проходити службу особами рядового та начальницького складу ДКВС України в органах і установах ДКВС України, виконувати посадові обов'язки щодо виправлення та ресоціалізації засуджених, і включає в себе спеціальні знання, навички, вміння та досвід [8, с.39].

Разом з тим, у юридичній сфері дефініцію «компетентність» досить часто використовують як синонімом поняття «професійність». Варто зауважити, що компетентність включає в себе знання та досвід у певній сфері діяльності. Разом з тим, до складу поняття професійність також включають зазначені складові, однак «прив'язані» до відповідної професії. Завдяки чому можливо констатувати, що компетентність є поняттям ширшим за обсягом ніж професійність. А отже, співвідноситься не тільки з юридичними професіями, а й з професіями, представники яких повинні застосовувати правові знання, переконавання та досвід як додаткові (але необхідних) елементи для здійснення функцій у межах своєї професії (лікар, бухгалтер, викладач тощо) [3, с.77].

Зазначимо, Законом України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [9], Законом України «Про Національну поліцію» [10] та Законом України «Про запобігання корупції» [11] встановлено прозору систему вимог, що висувуються до кандидатів на службу в органах, установах та слідчих ізоляторах ДКВС України ДКВС України, зокрема вимоги до освітнього та професійного рівня.

Так згідно з положеннями Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» на службу до ДКВС України приймаються громадяни України, які за освітнім і професійним рівнем спроможні належним чином виконувати службові обов'язки [9].

Що пояснюється тим, що особи, які мають спеціальні звання пенітенціарної служби в Україні, та проходять державну службу особливого характеру в ній, зазнають систематичного психологічного перевантаження, а деколи навіть професійного вигорання, що зумовлено їхнім режимом праці та відпочинку, великою відповідальністю, що покладається на них, та кількістю виконуваних завдань, тобто особливими умовами служби.

Однак, завдяки наявності ґрунтовних знань та специфічних навичок, а також особистих якостей, які дозволяють швидко та у повному обсязі провадити професійну діяльність працівника пенітенціарної системи України,

та поєднувати її з виконанням службових обов'язків, можливо зменшити негативний вплив фізичного та психологічного перевантаження осіб рядового і начальницького складу ДКВС України, а також прискорити відновлення затрачених особою під час проходження служби в органах, установах виконання покарань та слідчих ізоляторах ДКВС України ресурсів. Завдяки чому варто зауважити, значення професійної компетентності пенітенціарного персоналу України для пенітенціарної системи України неможливо переоцінити.

З метою безперервного підвищення рівня професійної компетентності пенітенціарного персоналу України Положенням про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.09.2015 р. № 1675/5 [12], передбачено службову підготовку для осіб рядового і начальницького складу ДКВС України.

Яка включає в себе систему заходів, що спрямовані на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь, навичок осіб рядового і начальницького складу з урахуванням оперативної обстановки, специфіки і профілю їх службової діяльності [12].

Щодо особливостей організації проведення службової підготовки для осіб рядового і начальницького складу ДКВС України слід зазначити, що службова підготовка здійснюється у визначений робочий час, встановлені дні тижня з розрахунку чотири академічні години на місяць (без урахування занять з фізичної підготовки) [12].

До наповнення системи службової підготовки осіб рядового і начальницького складу установ виконання покарань, слідчих ізоляторів та вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання ДКВС України входять 8 навчальних дисциплін, зокрема:

фахова підготовка, що передбачає вивчення посадових інструкцій за відповідними займаними особами рядового і начальницького складу ДКВС України посадами, головна мета якої полягає у набутті необхідних знань, умінь та навичок, завдяки чому забезпечується у подальшому більш якісне виконання посадових обов'язків;

спеціальна підготовка включає в себе вивчення вимог чинного законодавства України та документів, що регулюють діяльність органів та установ ДКВС України, а також їх практичне застосування;

психологічна підготовка – це навчальна дисципліна, включена до системи службової підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України з метою забезпечення психологічної готовності до впевненого та ефективного виконання службових обов'язків на високому рівні;

безпека життєдіяльності, що полягає у вивченні питань безпеки під час службової та повсякденної діяльності з урахуванням ризику виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, наслідки яких можуть негативно вплинути на життя і здоров'я;

гуманітарна підготовка, що входить до системи службової підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України з метою вивчення положень Конституції України, законів України, нормативно-правових актів, що регулюють діяльність ДКВС;

стройова підготовка – навчальна дисципліна, передбачена з метою вивчення стройових прийомів, проводиться

для осіб рядового і начальницького складу ДКВС України під час навчання з первинної професійної підготовки, у ході стройових оглядів та проведення інструктажу перед заступанням на службу;

фізична підготовка – навчальна дисципліна, яка є складовою частиною загальної системи навчання та виховання і спрямована на забезпечення фізичної готовності осіб рядового і начальницького складу органів, установ та вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання ДКВС України до професійної діяльності;

вогнева підготовка – це навчальна дисципліна, що включає практичне вивчення особами рядового і начальницького складу матеріальної частини зброї, яка перебуває на озброєнні в органах і установах ДКВС України, прийомів і правил стрільби з неї, заходів безпеки при поводженні зі зброєю [12].

З метою здійснення контролю за якістю навчання в системі службової підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України здійснюється підсумкова підготовка, яка проводиться щороку в червні в повному обсязі програми службової підготовки [12].

Також Положенням про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.09.2015 р. № 1675/5 [12] передбачається можливість проходження особами рядового і начальницького складу ДКВС України підсумкової перевірки за індивідуальним графіком, а у виняткових випадках – у пізніші строки.

Щодо осіб рядового і начальницького складу ДКВС України, які на час проведення підсумкової перевірки перебувають на службі в ДКВС України менше шести місяців, то такі особи до складання заліків не залучаються [12].

Разом з тим, особам рядового і начальницького складу, які під час проведення підсумкової перевірки знаходилися на навчанні з первинної професійної підготовки, підвищення кваліфікації в закладах освіти ДКВС, дозволяється зараховувати отримані ними оцінки після закінчення навчання за відповідними навчальними дисциплінами у підсумок завершення навчального року із службової підготовки [12].

Висновки. Для осіб, вперше прийнятих на службу до ДКВС України, система службової підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України посідає важливе місце у системі професійної підготовки пенітенціарного персоналу, та є необхідною для швидкої адаптації до нових умов праці новоприйнятого персоналу, підвищення рівня фізичної підготовленості, а також для належного та у повному обсязі виконання ними своїх службових та посадових обов'язків.

Також великого значення система службової підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України набуває для осіб, які раніше проходили службу в правоохоронних органах України, та відновились на службі в ДКВС України, так як допомагає таким особам оновити систему спеціальних знань та відновити необхідні уміння та навички з урахування змін у чинному законодавстві та оперативної обстановки в органах, установах виконання покарання та слідчих ізоляторах ДКВС України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грисюк О.М. Професійна компетентність сучасного педагога в світлі ідей К. Д. Ушинського. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки.* 2013. Вип. 111. С. 202-204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_58 (дата звернення: 20.09.2022).
2. Андрощук О. Ю. Професійна компетентність як невід'ємна складова готовності майбутнього офіцера-прикордонника до професійної діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.* 2012. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_5_27. (дата звернення: 20.09.2022).
3. Званчук А. В. Професійність і компетентність у правовій сфері: поняття та співвідношення. *Актуальні проблеми держави і права.* 2010. Вип. №56. С. 73-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2010_56_12 (дата звернення: 12.09.2022).

-
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 19.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>(дата звернення: 15.09.2022).
 5. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 р. № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.10.2022).
 6. Жукевич І.П. Професійна компетентність майбутнього правоохоронця: сутність і складові. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2013. Вип. 6. С. 54-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2013_6_7 (дата звернення: 11.10.2022).
 7. Аніщенко В.О. Теоретичні і методичні засади ступеневої професійної підготовки офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України: дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2020. 515 с.
 8. Ткаченко О., Залугівська Г. Добір та підготовка як складові професійної компетентності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України. *Науковий вісник Сіверщини. Серія : Право*. 2019. № 1 (6). С. 58-69.
 9. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV. Дата оновлення: 01.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#top> (дата звернення: 14.09.2022).
 10. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 07.05.2022. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 30.08.2022).
 11. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 03.08.2022. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 30.08.2022).
 12. Положення про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України від 08.09.2015 № 1675/5. Дата оновлення: 18.01.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1088-15> (дата звернення: 15.09.2022).